

Łukasz Bejnar, Danuta Dudziak
Biblioteka Główna i OINT
Politechnika Wroclawska

Aktualna oferta zagranicznych książek elektronicznych a potrzeby bibliotek akademickich

Streszczenie: W artykule przedstawiono analizę aktualnej oferty rynku książek elektronicznych w Polsce w stosunku do potrzeb bibliotek akademickich na przykładzie podręczników dla studiów angielskojęzycznych II stopnia organizowanych w ramach projektu: „Rozwój potencjału i oferty dydaktycznej Politechniki Wroclawskiej”.

Słowa kluczowe: biblioteka akademicka, e-book, studia angielskojęzyczne, Politechnika Wroclawska

Po ponad ośmioletnim okresie doświadczeń w organizowaniu dostępu do książek elektronicznych w bibliotekach akademickich w Polsce, warto zapytać, a nawet szczegółowo zbadać, jakie są rzeczywiste możliwości gromadzenia zbiorów tak, aby książki drukowane obecne w katalogu biblioteki — prawidłowo dobierane z punktu widzenia prowadzonych badań i dynamicznie rozwijającego się procesu dydaktycznego na uczelni — posiadały wersje elektroniczne i były, tym samym, ogólnie dostępne i powszechnie wykorzystywane.

Jest to poniekąd pytanie o kwintesencję idei poprawnego współcześnie gromadzenia zbiorów, obecnego na co dzień w pracy każdego zespołu odpowiedzialnego za rozwój kolekcji w bibliotekach naukowych. Rozważanie kwestii optymalnie dobranych zasobów elektronicznych do potrzeb e-nauki i e-dydaktyki pojawiać się będzie jeszcze wielokrotnie w czasopiśmie naukowych dla bibliotekarzy i z pewnością nie w oderwaniu od warunków, pośród których rynek naukowy i przewidziany na naukę budżet odgrywają rolę kluczową.

Autorzy niniejszego artykułu, oswojeni w codziennej pracy z kwestią sformułowaną w tytule, podjęli próbę fragmentarycznego, ale bardzo precyzyjnego zbadania aktualnej oferty rynku książek elektronicznych. Sprzyjającą okolicznością do przeprowadzenia *case study* było uruchomienie dużego projektu: *Rozwój potencjału i oferty dydaktycznej Politechniki Wroclawskiej* (zwanego dalej projektem), realizowanego w ramach *Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IV Szkolnictwo wyższe i nauka*, w ramach którego na studiach II stopnia rozwinięto już istniejące, i wprowadzono nowe, specjalności w języku angielskim. W sumie uruchomiono 18 specjalności na 11 wydziałach. Projekt zakładał m.in. wysokie nakłady na zakup drukowanych dla studentów obcojęzycznych podręczników, których dobór zaproponowali opiekunowie studiów obcojęzycznych na wydziałach. W sumie wybrano do zakupu ponad 170 tytułów, po kilka lub kilkanaście egzemplarzy każdy¹.

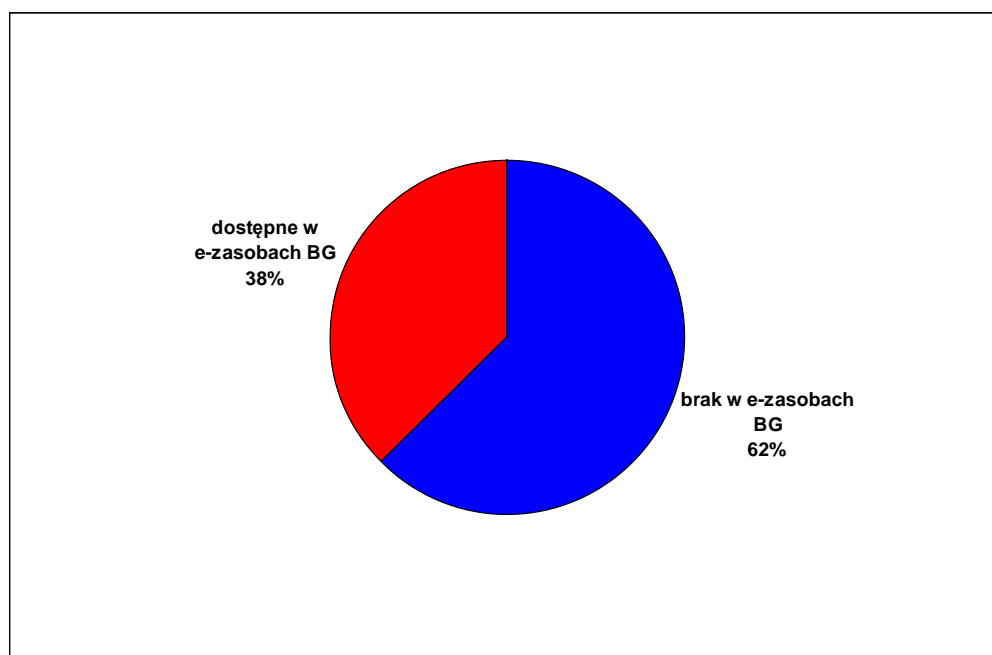
¹ Rozwój potencjału i oferty dydaktycznej Politechniki Wroclawskiej. W: *Politechnika Wroclawska: studia magisterskie II stopnia w języku angielskim* [on-line]. [Dostęp 15.10.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.studia.pwr.wroc.pl/o_projekcie/, BEJNAR, Ł. *Czytelnik cyfrowy, czyli futurologów sen ziszczony*.

Autorzy artykułu zbadali możliwości uzupełnienia o wersje elektroniczne 172 tytułów zakupionych w ramach projektu, biorąc pod uwagę ich dostępność w ofertach dostawców/agregatorów najczęściej testowanych i obecnych w bibliotekach akademickich w Polsce.

Badanie podzielono na dwa etapy. Najpierw określono, ile spośród 172 tytułów jest już w zbiorach Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej (zwanej dalej biblioteką) i na jakiej platformie są udostępniane (*Raport nr 1*), a następnie, jaki procent pozostałych tytułów można by dokupić (w modelu na własność, a nie w pakiecie) według stanu na październik 2012 r. (*Raport nr 2*). Po przeprowadzonych analizach stwierdzono na przykładzie ponad 100 tytułów, że rynek książek elektronicznych w zakresie podręczników angielskojęzycznych, niezbędnych do prawidłowego przebiegu procesu dydaktycznego w dużej uczelni prowadzącej liczne kursy w języku angielskim, dalece odbiega od potrzeb dużych bibliotek akademickich.

Raport 1. E-booki z projektu w zasobach elektronicznych Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej

Spośród 172 podręczników drukowanych, zakupionych w ramach projektu, 65 tytułów (38%) znajduje się w zasobach elektronicznych biblioteki.

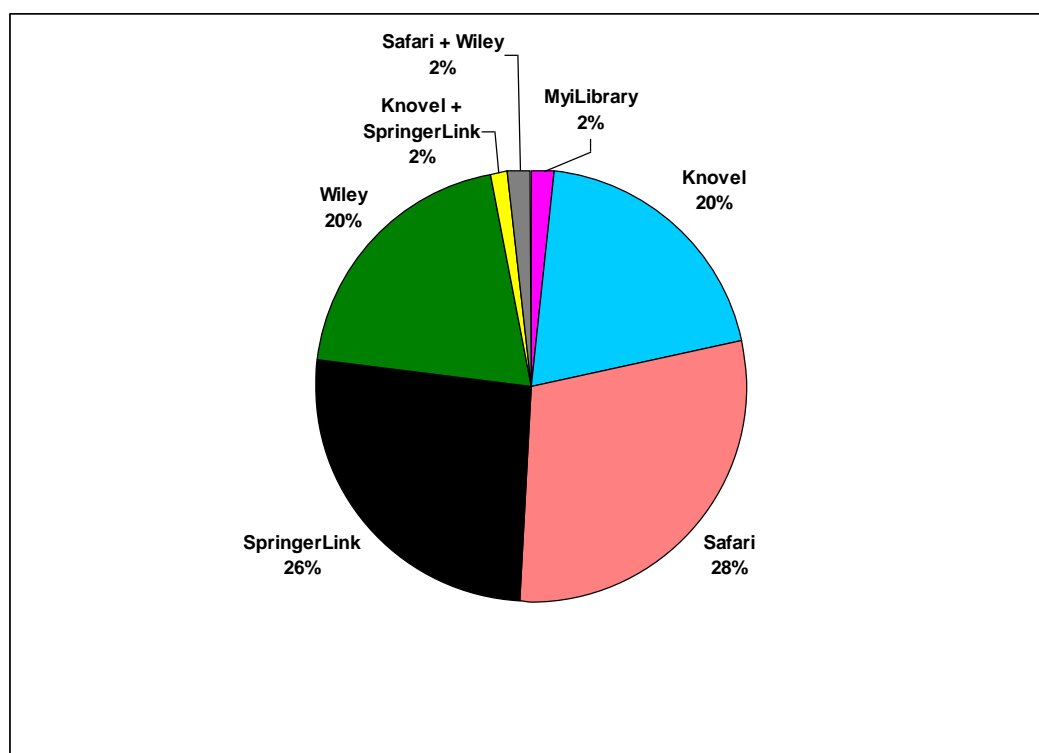

Wykr. 1. Obecność poszukiwanych e-booków w zasobach biblioteki.
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Rozkład 65 tytułów dostępnych w e-zasobach biblioteki na poszczególne platformy wygląda następująco:

- 1 tytuł znajduje się na platformie MyiLibrary (zakup na własność przez bibliotekę, dostęp ma jeden użytkownik w jednym czasie),
- 14 tytułów znajduje się na platformie Knovel (dostęp w ramach licencji krajowej, dla nieograniczonej liczby równoczesnych użytkowników),
- 20 tytułów znajduje się na platformie Safari (zakup subskrypcji przez bibliotekę, dostęp do 100 punktów, dla 6 równoczesnych użytkowników),
- 18 tytułów znajduje się na platformie SpringerLink (dostęp w ramach licencji krajowej, dla nieograniczonej liczby równoczesnych użytkowników),
- 14 tytułów znajduje się na platformie Wiley Online Library (zakup na własność przez bibliotekę, dostęp dla nieograniczonej liczby równoczesnych użytkowników).

Wyszczególnione w nawiasach modele dostępu w ramach różnych platform dodano ze względu na planowaną analizę kosztów zakupu dostępu, a analiza taka powinna zakładać *porównywanie porównywalnego*, zarówno w kontekście warunków dostępu, jak i poziomu wykorzystywania poszczególnych tytułów.

Wykr. 2. Obecność poszukiwanych e-booków w zasobach biblioteki, w podziale na platformy
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Warty podkreślenia jest fakt, iż tylko dwa tytuły dostępne są jednocześnie na dwóch platformach: *The Ecology of Transportation* — na platformach Knovel i SpringerLink oraz *RF Circuit Design* — na platformach Safari i Wiley Online Library.

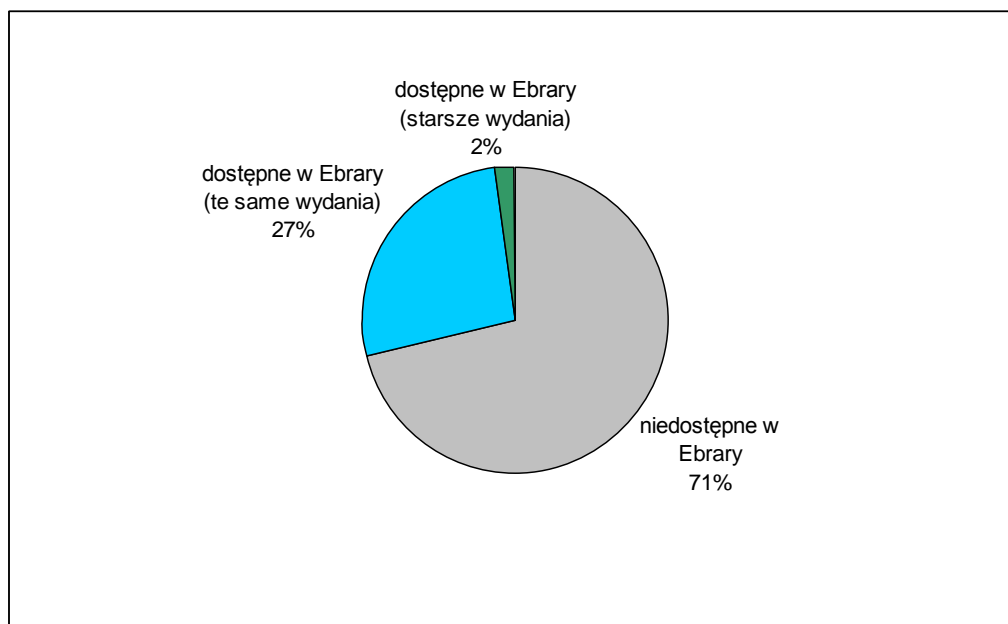
Jak ważna jest analiza zawartości poszczególnych serwisów e-książek przed podjęciem decyzji o ich zakupie, świadczą wyniki prac i przemyślenia powołanego w styczniu 2011 r. przez Radę Wykonawczą Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich

zespołu StatEL, który pierwotnie miał zająć się *deduplikacją* e-czasopism i baz danych dostarczanych w pakietach i wypracować model sporządzania statystyk eliminujący wielokrotne liczenie tych samych tytułów występujących w różnych serwisach².

Jak wynika z wykresu 2, dostęp do mniej więcej połowy spośród analizowanych 65 tytułów, użytkownicy Politechniki Wrocławskiej mają w ramach licencji krajowej i opłat konsorcyjnych (Knovel, Springer), zaś druga część (Wiley, Safari, MiL) znalazła się w indywidualnie sfinansowanej ofercie biblioteki. Przypomnijmy, że te 65 tytułów to tylko 38% listy podręczników wytypowanych w projekcie. Pozostałe 62% przeanalizowano poniżej.

Raport 2. Dostępność tytułów z listy projektu na rynku e-booków

107 tytułów z listy projektu nieposiadających swoich odpowiedników w wersji elektronicznej w zasobach biblioteki poszukiwano w ofercie agregatorów w czterech różnych serwisach: *Ebrary*, *EBSCOhost*, *Dawsonera* i *MyiLibrary*, najczęściej testowanych i najbardziej popularnych w bibliotekach akademickich w Polsce³. Analiza dostępności tytułów w wersji elektronicznej dotyczyła wyłącznie o-booków (od *on-line books*), czyli e-książek oferowanych on-line, a nie na czytnikach. W Ebrary znaleziono: 31 tytułów, 29 z nich to te same wydania, 2 inne (starsze).

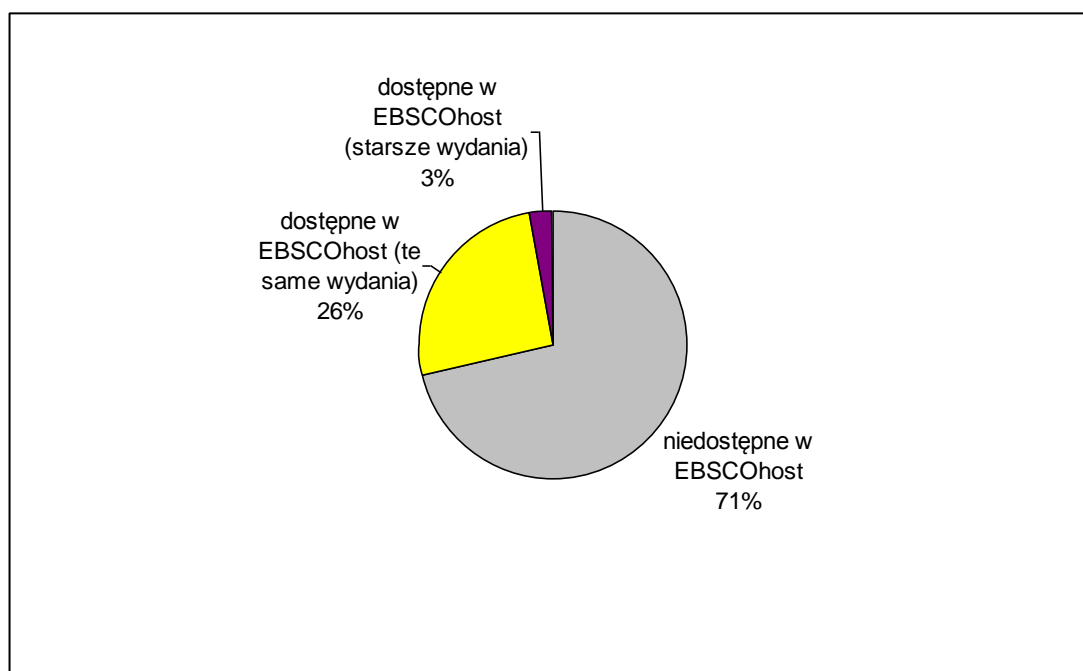

Wykr. 3. Dostępność poszukiwanych o-booków w Ebrary
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

² Licencjonowane źródła elektroniczne w polskich bibliotekach szkół wyższych (stan na 31.12.2011). W: *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich : wydarzenia-komunikaty: lista zespołu StatEL* [on-line]. 26.01.2012 [Dostęp 15.10.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/Aktualnosci/zasoby%20elektroniczne%20w%20Polsce%20-%20wprowadzenie.pdf>.

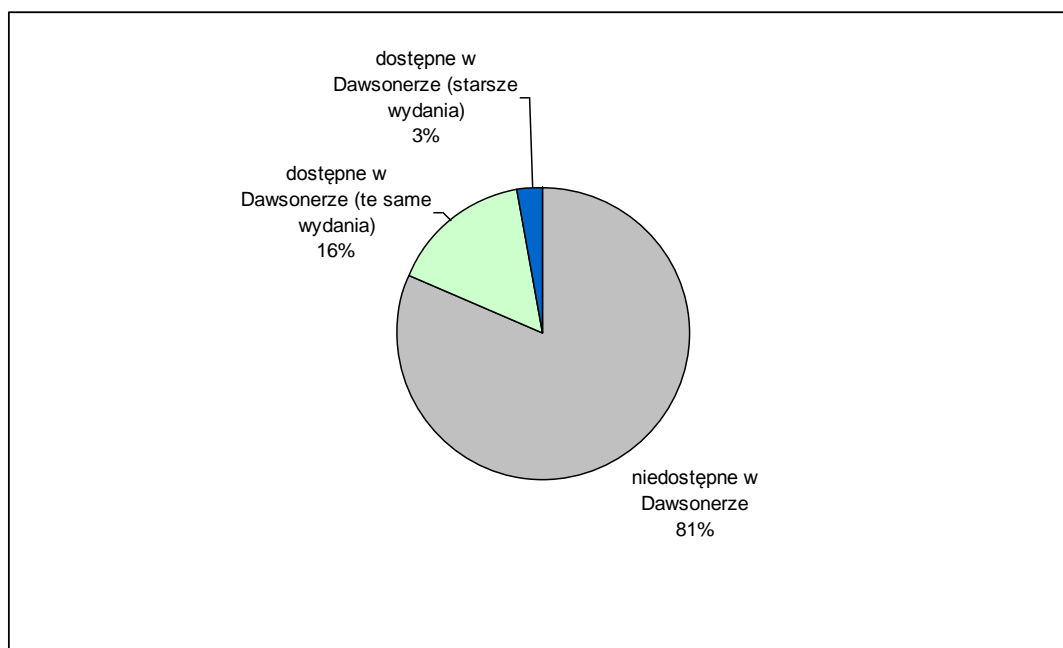
³ Według danych od dostawców: Ebrary znajduje się w ofercie ponad 25 polskich bibliotek.

W EBSCOhost znaleziono: 31 tytułów, 28 z nich to te same wydania, 3 inne (starsze).

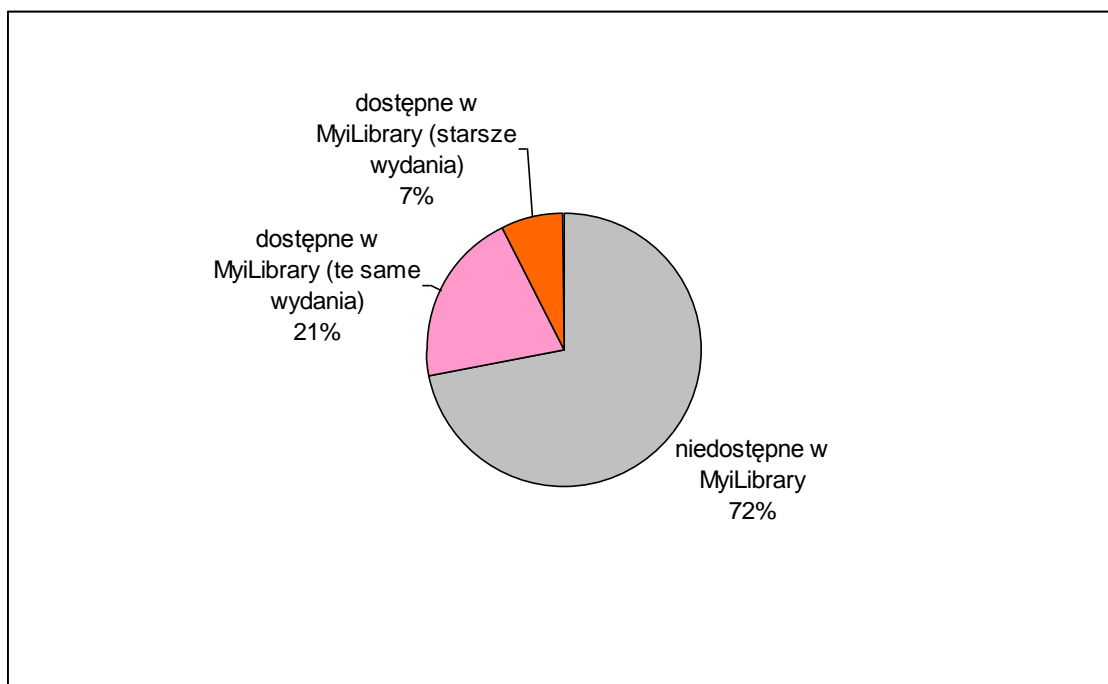
Wykr. 4. Dostępność poszukiwanych o-booków w EBSCOhost
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

W Dawsonerze znaleziono: 20 tytułów, 17 z nich to te same wydania, 3 inne (starsze).

Wykr. 5. Dostępność poszukiwanych o-booków w Dawsonerze
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

W MyiLibrary znaleziono: 30 tytułów, 22 z nich to te same wydania, 8 inne (starsze).

Wykr. 6. Dostępność poszukiwanych o-booków w MyiLibrary
Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Założone wyniki analizy obecności 107 tytułów w czterech serwisach objęły również:

Tytuły wspólne, występujące we wszystkich serwisach (9):

- *Behaviour and Design of Steel Structures to EC3 4e*
- *Plenty of Room for Biology at the Bottom*
- *Regulatory Challenge of Biotechnology*
- *Bioinorganic Chemistry*
- *Cryogenic Engineering*
- *Art of Cryogenics*
- *Volatility Surface*
- *Financial Risk Manager Handbook + Test Bank*
- *Physical Foundations of Cosmology.*

Tytuły unikalne:

Tytuły dostępne tylko w Ebrary (3):

- *Discrete Mathematics with Applications*
- *Applied Multivariate Statistical Analysis*
- *Handbook of Automotive Power Electronics & Motor Drives.*

Tytuły dostępne tylko w EBSCOhost (2):

- *Cryogenics*
- *Traffic and Environment.*

Tytuły dostępne tylko w Dawsonerze (1):

- *Knowledge Management.*

Tytuły dostępne tylko w MyiLibrary (8):

- *Textbook of Drug Design and Discovery 4e (starsze wydanie)*
- *Industrial Ecology and Sustainable Engineering (starsze wydanie)*
- *Moving the Earth (starsze wydanie)*
- *Wastewater Engineering 4e*
- *Water Quality Control Handbook*
- *Systems Analysis and Design (starsze wydanie)*
- *Database Systems 5e (starsze wydanie)*
- *Applied Numerical Methods with MATLAB.*

Brak tytułów we wszystkich serwisach:

- *Spośród 107 poszukiwanych tytułów w katalogach wybranych agregatorów odnaleziono 46 na 61 tytułów, czyli 57% jest niedostępnych w postaci elektronicznej.*

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza aktualnej oferty rynku książek elektronicznych dowiodła, że możliwość uzupełnienia drukowanych podręczników angielskojęzycznych o wersje elektroniczne dalece odbiega od oczekiwań i potrzeb bibliotek akademickich. Nawet połowa poszukiwanych tytułów nie znajdzie się w zasobach bibliotek. Nie jest to jednak kwestia szczupłych budżetów, ale niedostępności podręczników w wersji on-line, a tylko takie wersje mogą być przedmiotem przemyślanych i sensownych zakupów literatury niezbędnej dla nauki i dydaktyki. Nieumieszczanie w dostępnych na rynku serwisach książek elektronicznych — najlepiej ocenianych podręczników i cieszących się niesłabnącym popytem — jest elementem nieukrywanej strategii wydawców, która kłóci się z potrzebami bibliotek i w dużym stopniu utrudnia prawidłowy rozwój e-zasobów w bibliotekach.

W oczekiwaniu na wolny, powszechny, trwały i natychmiastowy dostęp do cyfrowych form zapisu danych i treści naukowych oraz edukacyjnych bibliotekarze muszą wciąż jeszcze poświęcać mnóstwo czasu i uwagi, by nie kupować tego, co rynek chce im sprzedać tylko to, co rzeczywiście chcą i muszą kupić.

Bibliografia:

1. BEJNAR, Ł. Czytelnik cyfrowy, czyli futurologów sen ziszczony. W: CZYREK, J., GÓRNA, B. (red.). *Między hybrydą a cyfrą* [on-line]. Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich : Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna, 2010, s. 29–35. [Dostęp 15.10.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.dbc.wroc.pl/Content/5941/Miedzy_hybryda_a_cyfra.pdf.
2. Licencjonowane źródła elektroniczne w polskich bibliotekach szkół wyższych (stan na 31.12.2011). W: *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich : wydarzenia-komunikaty: lista zespołu StatEL* [on-line]. 26.01.2012 [Dostęp 15.10.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/Aktualnosci/zasoby%20elektroniczne%20w%20Polisce%20-%20wprowadzenie.pdf>.
3. Rozwój potencjału i oferty dydaktycznej Politechniki Wrocławskiej. W: *Politechnika Wroclawska: studia magisterskie II stopnia w języku angielskim* [on-line]. [Dostęp 15.10.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.studia.pwr.wroc.pl/o_projekcie/.